

**TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI VE
EŞİTLİK KURUMU**

**OSMANİYE CEVDETİYE GEÇİCİ BARINMA
MERKEZİ ZİYARETİ
(Rapor No:2019/10)**

**Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 2019 /10 sayılı kararında
oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir)**

2019

İÇİNDEKİLER TABLOSU

KISALTMALAR	1
A. GİRİŞ.....	2
B. GENEL BİLGİLER	3
B.1. OSMANİYE CEVDETİYE GEÇİCİ BARINMA MERKEZİNE İLİŞKİN BİLGİLENDİRME	4
B.3. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER	5
a) İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi ve Şikâyet Prosedürleri.....	5
b) Fiziksel Koşullar	6
c) Sağlık Hizmetleri.....	7
d) Eğitim.....	10
e) Faaliyetler ve Kurslar	11
f) Dış Dünya ile İletişim, Ziyaret ve Ailelerle Etkileşim	13
g) Kırılgan Gruplar	14
g) Personel	15
C. TAVSİYELER.....	16
C.1. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler	16

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
APT	İşkencenin Önlenmesi Derneği
BM	Birleşmiş Milletler
CPT	Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi
OPCAT	İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TIHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UÖM	Ulusal Önleme Mekanizması

A. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK); 6701 sayılı Kanunla, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.
2. Türkiye, 14 Eylül 2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 tarihinde onaylayarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'in amacı: “bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”¹
3. 6701 sayılı TİHEK Kanunu'nun 9/1-ı bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde Ulusal Önleme Mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında bulunmaktadır. Kanununun 2/1-k bendine göre UÖM: “İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi” ifade etmektedir.
4. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu da (TİHEK), kuruluş kanunu olan 6701 sayılı Kanununun 9 uncu maddesinin 1 inci fıkrasının (1) bendi gereği Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmaktadır. Bu çerçevede aynı maddenin (j) bendinde Kurumun, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görev ve yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir.

¹ Uluslararası Af Örgütü, Combating Torture: A Manual for Action, 1. Baskı, Londra, 2003, s. 141-142.

5. Suriye’de yaşanan iç savaş ve insani dramlar nedeniyle kitlesel olarak ve yoğun biçimde ülkemize sığınan Suriye vatandaşlarına yönelik, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti insani bir karar almış ve izlediği açık kapı politikası kapsamında Suriye vatandaşlarını ülkemize kabul etmiştir. Günümüzde sayıları 3,5 milyonu aşan bu kişilere “geçici koruma statüsü” verilerek koruma altına alınmışlardır.
6. Türkiye’de geçici barınma merkezlerinin hukuki, fiziki standartlar ve işletilmesine ilişkin esaslar 22.10.2014 tarihli 29153 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Geçici Koruma Yönetmeliği” ve buna dayanılarak çıkarılan “Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge” ile belirlenmiştir.
7. 6701 sayılı TIHEK Kanunu’nun 9/1-j bendinde, kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görevini haiz olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda geçici barınma merkezlerine ziyaret gerçekleştirme TIHEK’in görev ve yetki alanına girmektedir. Bu görevin ifası kapsamında, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun ziyaretlerin hangi sıklıkla gerçekleştirileceğine ilişkin 19.02.2019 tarih ve 76 no.lu toplantısında alınan kararı ve 03.04.2019 tarihli Başkanlık Makamı Oluru üzerine 9 Nisan 2019 tarihinde Osmaniye Cevdetiye Geçici Barınma Merkezine **habersiz** bir ziyaret düzenlenmiştir
8. TIHEK İ... B... M... K... eşliğindeki heyette; Koordinatör M... B..., İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanları B... M... D... T... ve M... S... ile Kurumda Psikolog olarak görev yapan A... Ö... yer almıştır.
9. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK) tarafından Osmaniye Cevdetiye Geçici Barınma Merkezine gerçekleştirilen izleme ziyareti neticesinde edinilen tespit, gözlem ve görüşmelerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

B. GENEL BİLGİLER

B.1. OSMANIYE CEVDETIYE GEÇİCİ BARINMA MERKEZİNE İLİŞKİN BİLGİLENDİRME

10. Ziyaret, Merkez müdürü ile yapılan ilk görüşme ile başlamış, bu görüşmede Merkez hakkında bilgi edinilmiştir. Bu görüşmeden sonra ziyaret heyeti, taşınabilir kanser tarama merkezine, çok amaçlı salona, sağlık merkezine, gezici kütüphaneye, eğitim ve öğretim kurumlarına giderek yerinde incelemelerde bulunmuş; Merkezde kalan kişilerle ve çalışanlarla görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ardından iki gruba ayrılan ziyaret heyeti kurs ve faaliyet alanlarını, sera bölümünü, Merkezde kalanların yaşadıkları mahalleleri ziyaret ederek geçici koruma altına alınan Suriyelilerle görüşmeler gerçekleştirmiş; konteynerleri gezmiş ve Merkezde kalanların Merkeze ilişkin olumlu ve olumsuz değerlendirmelerini not etmiştir. Ziyaret, Merkez müdürü ile yapılan son görüşme ile sonlandırılmış ve ilk tespit ve gözlemler idareye iletilmiştir.
11. Osmaniye Cevdetiye Geçici Barınma Merkezi 250.000 metrekarelik arazi üzerine kurulmuştur. İlk olarak çadır kent şeklinde kurulan ve 2016 yılında konteyner kente dönüştürülmeye başlanan Merkez, Temmuz 2017 tarihinden itibaren konteyner kent halini almıştır. Merkez, 20.04.2018 tarihinde AFAD Genel Müdürlüğü ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü arasında imzalanan protokol ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne devredilmiştir.
12. Geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin her birine hijyen ve yiyecek malzemesi masrafları için AFAD Kart ve Kızılay Kart verilmektedir ve her iki karta aylık 50'şer TL yatırılmaktadır. Kartlar için herhangi bir yaş sınırlaması bulunmamaktadır.
13. Merkezde Türk Kanunları geçerli olduğu için 18 yaşın altındakilerin evlenmeleri yasaktır. Merkez idaresi, geçmişte erken yaşta evliliklerin yaşandığını; ancak uygulanan yaptırımlar nedeniyle Merkezde artık erken yaşta evliliklerin olmadığını ifade etmiştir.
14. Merkezde hizmet alımı yolu ile kiralanmış bir adet itfaiye aracı ve 9 itfaiye personeli bulunmaktadır.

B.2. MERKEZDE KALANLARA İLİŞKİN BİLGİLENDİRME

15. Merkezin kapasitesi 17.000 kişi olup, ziyaret tarihi itibarıyla Merkezde 14.067 kişi kalmaktadır. Merkezde kalanların yaklaşık %97'sini birbirine akraba Suriyeli Türkmenlerin oluşturduğu; geri kalanının ise akrabalık ilişkileri ve evlenme gibi nedenlerle Merkeze gelen Arap kökenli kişiler olduğu belirtilmiştir.
16. Merkezde geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin 6.905'i kadın, 7.162'si erkektir. Merkezde 6.586 çocuk, 847 yaşlı bulunmaktadır. Merkezde görme engelli, zihinsel engelli, bedensel engelli ve işitme engelli toplam 96 engelli kişi kalmaktadır.
17. Merkezde kalanların ihtiyaç duymaları halinde Merkezin önünden geçen toplu taşıma araçlarından faydalandıkları belirtilmiştir.

B.3. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

a) İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi ve Şikâyet Prosedürleri

18. Ziyaret sırasında gerçekleştirilen görüşmelerde geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin, Merkezin genel durumundan ve Merkez yönetiminden memnuniyet duyduğu gözlemlenmiş; Merkezde olası bir işkence, kötü muamele, aşağılayıcı ceza veya muamele iddiasıyla karşılaşılmamıştır.
19. İdare, oluşturulan seçim yönergesi uyarınca her mahallede geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin üç yılda bir kendi aralarından bir mahalle muhtarı ve aza seçiminin yapıldığını ifade etmiştir. Mahalle muhtarlarının Merkezdeki görevinin, Merkezde kalanların istek ve şikâyetleri ile sorunlarını idareye iletmek olduğu belirtilmiştir.
20. İdare, Merkezde kalanların Merkez idaresine istek ve şikâyetlerini ya muhtarlar aracılığıyla, sözlü olarak; ya da dilekçeyle ve idare tarafından kurulan şikâyet kutuları vasıtasıyla ilettiklerini; ayrıca CİMER gibi mekanizmalar aracılığıyla internet üzerinden de ilgili diğer yerlere başvuru yaptıklarını ifade etmiştir. Merkezde kalanların daha çok idareye yazılı veya yüz yüze şikâyet etme yolunu tercih ettikleri belirtilmiştir. Merkezde kalanlar son bir yıl içinde en çok, kalabalık ailelerin konteynerlere sığamadıklarına dair şikâyet ve yeni konteyner taleplerine ilişkin başvuruda bulunmuşlardır.

b) Fiziksel Koşullar

21. Merkezde toplam 3400 konteyner bulunmaktadır. Konteynerler iki katlı olup, 14.067 kişinin barındığı Merkezde kişi başına düşen kapalı alan 5,1 metrekaredir. Hem kapalı alanın genişletilmesi hem de sıcaktan korunmak için konteynerlerin balkonlarının sıklıkla tente ile kapatıldığı gözlemlenmiştir. Konteynerler mutfak, oturma alanı, yatak odası ve banyo olarak ayrılmıştır.
22. Geçici barınma merkezlerinin yaşam alanları mahallelerden oluşmaktadır. Merkezde toplam 7 mahalle bulunmaktadır. Engelliler için ayrılan T-5 mahallesindeki konteynerlerde basamak yerine rampa bulunması, konteynerlerin tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler açısından erişilebilir olmasını sağlamaktadır.
23. 5 kişilik dizayn edilen konteynerlerde kalan kişi sayısı ailelerin mevcuduna göre değişiklik göstermektedir. Yeni konteynere geçme ihtiyaçları ve talepleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 15.10.2018 tarihli “Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi ve İşletilmesi Hakkındaki Yönerge”nin 10. Maddesinin (h) bendinde yer alan “Geçici barınma merkezlerinde barınan kişilerin aile birliği ve özel durumlarını dikkate alarak merkez içindeki yerleşimlerini planlamak” hükmü çerçevesinde değerlendirilmektedir. Maksimum kişi sayısı aşıldığında yine Yönerge’nin (ı) bendinde yer alan “Aynı konteynerde veya çadırda birden fazla ailenin barındığının tespit edilmesi halinde, geçici barınma merkezinin mevcut kapasite durumunu da gözeterak bu kişileri ayrı bir konteynere veya çadıra yerleştirmek” hükmü gereğince ayırma işlemi yapılmaktadır.
24. Merkeze kabul edilen herkese ilk girişte (her konteyner için) 1 adet ocak, 1 adet vantilatör, 1 adet ısıtıcı, kişi başı yatak, örtünme malzemesi ve tencere gibi mutfak araçları verilmektedir. Ayrıca, her konteynerde çamaşır makinesi de bulunmaktadır.
25. Konteynerlerde ısınma, elektrikli yağlı radyatörler ile sağlanmaktadır.
26. İdare tarafından 4 kuyudan çekilen suyun Merkeze ait su deposunda klor kullanılarak arıtıldığı ve ardından konteynerlere verildiği; sıcak suyun konteynerlerin çatısında bulunan güneş enerjisi panelleriyle sağlandığı; bu nedenle de hem içme suyu hem de sıcak su temini konusunda herhangi bir sorunla karşılaşılmadığı, suyun sağlık

bakımından uygunluğunun aylık olarak Sağlık Bakanlığı tarafından kontrol edildiği ve sağlığa uygun olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte görüşmeler esnasında Merkezde kalanların hepsi içme suyunun güvenilirliğinden şüphe ettiklerini, musluklardan su içmekten imtina ettiklerini, güçleri yettiği ölçüde içme suyunu marketten aldıklarını, alamadıkları durumda da mecburen içtiklerini; ancak suyun iyi olmadığını dile getirmişlerdir. Merkez çalışanları da Merkezin suyunu içmediklerini; şişe suyunu tercih ettiklerini belirtmişlerdir. İdareden alınan belgeler çerçevesinde Osmaniye Valiliği İl Sağlık Müdürlüğünün Nisan 2019 tarihli su analiz raporunda “Sonuçlar çalışılan analizler yönünden 17.02.2005 tarih ve 25730 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmeliği’ne göre uygundur.” ifadesi yer almaktadır.

27. Merkezin temizliğinden hem personel hem de Merkezde kalanlar sorumludur. Personel, Merkezin ana arterlerini temizlemekte, geçici koruma statüsündeki Suriyeliler ise kendi sokaklarını/evlerinin önünü temizlemektedir. Çöplerse, günlük olarak Belediye tarafından toplanmaktadır.
28. Merkezde ortak kullanım alanları olarak okullar, seralar, meslek edindirme kursları ve sağlık merkezi, misafirhane, çocuk dostu alan, 3 oyun parkı, 2 voleybol sahası, 2 basketbol sahası, 1 halı saha, 1 market, 1 çok amaçlı salon, 2 sosyal tesis, ve 2 cami bulunmaktadır.

c) Sağlık Hizmetleri

Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezi

29. Merkezde sağlık hizmetleri Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü destekli olarak kurulan Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezi tarafından yürütülmektedir. Merkezde poliklinikler ve 7/24 esasına göre çalışan acil servis bulunmaktadır. Sağlık personeli, Merkezdeki tıbbi ekipmanların acil müdahale ve muayene için yeterli olduğunu; Merkezde röntgen, MR vb. görüntüleme cihazlarının bulunduğunu ifade etmişlerdir. Merkezde ayrıca diş polikliniğinin de hizmet verdiği, acil servis ve polikliniklerden günlük ortalama 250 ila 350 faydalandığı belirtilmiştir.

30. Merkezde görev yapan doktorların tamamı Suriyelidir. Merkezde 5 pratisyen hekim, bir dahiliye, bir kadın doğum ve bir çocuk hastalıkları uzmanı, bir diş doktoru olmak üzere toplam 9 hekimin ve 11 hemşirenin görev yaptığı; psikiyatri ve diğer uzmanlık alanlarına gerek duyulması halinde hastaların diğer hastanelere sevk edildiği ifade edilmiştir.
31. Görüşme yapılan sağlık personeli, mevcut yaşamlarındaki sağlık ve sosyal durum iyilik hallerinin yeterli olmayışı, savaş mağduru olmaları, yerleşik hayatlarının bulunmaması ve yaşadıkları ekonomik güçlüklerin Merkezde kalan kişilerin psikolojilerini olumsuz etkilediğini, bu nedenle güçlendirilmiş sağlık merkezinde psikiyatriste ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.
32. Merkezde yataklı tedavi imkânı bulunmamaktadır; acil bir durum olduğunda hastaların diğer hastanelere sevkleri sağlanmaktadır.
33. İdare tarafından, Merkezin il merkezine yakın olması ve Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezinde acil biriminin bulunması nedeniyle Merkeze ait bir ambulans olmadığı; ağır hastalık ve acil durumlarda 112 acil yardım hattından faydalandığı ve ambulansın kısa sürede Merkeze ulaştığı belirtilmiştir.
34. Önleyici sağlık hizmetleri olarak Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü ile koordineli bir biçimde düzenli aşı çalışmaları ve projeler kapsamında sağlık taramalarının yapıldığı ifade edilmiştir.
35. Merkezde ziyaret tarihine kadar herhangi bir salgın hastalık yaşanmadığı belirtilmiştir.
36. Merkezde kalanlar genel olarak sağlık hizmetlerinden memnuniyet duyduklarını ifade etmişlerdir. Güçlendirilmiş Sağlık Merkezine gitmesi mümkün olmayan engelliler evde bakım hizmetinden faydalandıklarını; Merkezde kalan bir diyaliz hastası da diyaliz cihazına gitmesi gerektiği günlerde kendisinin araçla götürülüp getirildiğini belirtmiştir.

Eczane

37. Doktorların hastalara yazdığı ilaçları hastalar dışarıdaki eczanelerden temin edebilecekleri gibi Merkezde oluşturulan ilaç temini birimi aracılığı ile de temin edebilmektedirler. Bu birimde hastaların reçeteleri eczaneye iletilmekte, ve aynı gün temin edilerek hastalara iletilmektedir.
38. Merkezde Avrupa Birliği tarafından finanse edilen bir proje kapsamında hizmet veren kadınlar için meme kanseri ve smear testleri dahil kanser taraması yapan mobil sağlık kabınınin kurulduğu görülmüştür. Ziyaret tarihi itibarıyla beş gündür Merkezde bulunan kabinde günlük yaklaşık 200 kişinin testlerinin yapıldığı; test sonuçlarının bir hafta içinde verildiği; aracın Merkezde bulunma süresinin hasta sayısına göre belirleneceği ifade edilmiştir.

Psikososyal Destek Hizmetleri Servisi

39. Merkezin psikososyal destek hizmetleri birimi bulunmaktadır. Burada görev yapan personellerden biri sosyolog, diğer ise edebiyat öğretmenidir. Servis görevlileri servisten daha çok çocuklar, engelliler gibi kırılgan grupların faydalandığını ifade etmişlerdir.
40. Psikososyal destek hizmetleri servisi, Merkezde kalanlar ile görüşmeler yapmakta ve psikososyal destek programı çerçevesinde bu kişilerin problemlerine çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Servis görevlileri Merkezde kalanların yer değişikliği, yeni konteynere geçmek gibi taleplerine ilişkin dilekçeleri sosyal incelemeye tabi tuttuklarını; incelemelerinde mahremiyet ve kalabalıklaşma hususlarına özellikle dikkat ettiklerini; inceleme neticesinde yazdıkları dilekçeyi Osmaniye Valiliği'ne sunduklarını; yer değişikliği ve yeni konteyner verme kararlarının Valilik tarafından verildiğini ifade etmişlerdir. Yer değişikliği ve konteyner taleplerinde engellilere ve yaşlılara öncelik verildiği belirtilmiştir.
41. Servis görevlileri, Merkezde kalanların psikoloğa ihtiyaç duymaları halinde söz konusu kişilerin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı birimlerine gönderildiklerini ya da buralarda çalışan bir psikoloğun Merkezde görevlendirildiğini ve belirli aralıklarla söz konusu kişilerle görüşmeler gerçekleştirdiğini ifade etmişlerdir.

d) Eğitim

42. Merkezde ilk ve ortaöğretim zorunlu, lise isteğe bağlıdır. Her düzeyde sınıf mevcutları ortalama otuz civarındadır. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimi verilen Merkezde okula kayıtlı öğrenci sayısı toplam 3853'tür. Okullaşma oranı anaokulunda %100, ilkokulda %100, ortaokulda %98, lisede ise %60'tır.
43. Merkezde görev yapan öğretmen sayısı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilen kadrolu öğretmenler ve Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİCTES) kapsamında görev yapanlar dahil olmak üzere toplam 242'dir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunu Türk öğretmenler oluşturmakla birlikte Lise son sınıfların Arapça derslerine Suriyeli öğretmenlerin girdiği belirtilmiştir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı ile işbirliği içinde dini eğitim veren 60 kişinin bulunduğu ifade edilmiştir.
44. Anaokulu, sabahçı-öğlenci olmak üzere 10 sınıf olarak hizmet vermekte olup çocuklara yaşlarına göre etkinlikler yaptırılmakta, oyunlar oynatılmaktadır. Çocukların okul malzemeleri(çanta, defter, oyuncak vb.) UNICEF tarafından karşılanmakta olup, bu kapsamda Merkeze 400 set gönderilmiştir.
45. İlkokulda sabahçı ve öğlenci toplam 49 sınıf bulunmaktadır. İlkokul ve ortaokullarda 2012 yılından itibaren uygulanmaya başlayan Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİCTES) kapsamında dersler Türkçe ve Arapça dillerinde verilmekteyken 2016 yılında Proje'nin uygulanması ilk ve ortaokul düzeyinde sona erdiğinden Milli Eğitim Bakanlığının müfredatı uygulanmaya başlanmıştır.
46. Lise düzeyinde ise 5 sınıf İmam Hatip Okulu olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına bağlı hizmet veren toplam 12 sınıf; PİCTES Projesi kapsamında UNICEF'e bağlı 8 sınıf bulunmaktadır. Lise son sınıflarda eğitim dili Arapça'dır. Hâlihazırda lise sınıfları birkaç farklı binada bulunmaktadır. Ancak UNICEF tarafından yeni bir lise binası yaptırılmış olup kısa zamanda bu binaya geçilmesi; mevcut lise binasının ise ortaokula devredilmesi planlanmaktadır.

47. Psikososyal destek hizmetleri servisi görevlileri, Merkezde 10 civarında zihinsel engelli çocuğun bulunduğunu; bu çocuklardan engel durumu hafif olanların Merkez dışındaki eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine gönderildiklerini; ancak engel durumu orta ve ağır düzeyde olanların durumları elvermediğinden bu hizmetlerden faydalanamadıklarını; zihinsel engeli bulunan çocukları rehberlik araştırma merkezlerine yönlendirdiklerini; okul yerleştirmelerinin de buralar tarafından yapıldığını ifade etmişlerdir.
48. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki okulların ortasında kalan okul bahçesi boş bir alandır. Burada yeşil bir alan ile iklim şartları göz önünde bulundurulduğunda özellikle yaz döneminde çocukların dinlenebileceği üstü kapalı banklar ile oyun parkının bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca, özellikle küçük çocukların enerjilerini atabilmeleri için oyun parkı olmasının iyi olacağı öğretmenler tarafından da dile getirilmiştir.
49. İlköğretim öğrencilerinin kışın soğuk havalarda dışarı çıkamadıkları için el becerilerini geliştirmek üzere atık maddelerle sanatsal çalışmalar yaptıkları ve ziyaret tarihinden bir hafta sonra bir sergi vasıtasıyla bu çalışmaların sergileneceği ifade edilmiştir. Merkezde kalan çocukların atkı ve bere örerak Türk vatandaşı olan çocuklara hediye ettikleri belirtilmiştir.
50. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından organize edilen, Cevdetiye ilçesine bağlı 16 köyü aylık olarak ziyaret eden ve çocuklara kitap okuma alışkanlığını kazandırmayı amaçlayan gezici kütüphane hizmeti, Merkeze de 15 günde bir gelerek çocukların kitaplara ulaşmasına olanak sağlamaktadır. Gezici kütüphaneden faydalanmak isteyen çocuklar, öğretmenleriyle birlikte buradan kitap alabilmektedir. Gezici kütüphane görevlileri kütüphaneden aylık ortalama 350-400 kitap alındığını; Merkezdeki çocukların kitap dağıtımını yaptıkları diğer köylerdeki çocuklarla yaklaşık olarak aynı oranda kitap okuduklarını belirtmişlerdir.

e) Faaliyetler ve Kurslar

51. Merkezde Türkçe okuma-yazma, bilgisayar, bocce, futbol, güreş, kadın giyim, kuaförlük, Kur'an okuma, örgü, iğne oyacılığı ve seracılık gibi mesleki ve eğitim kursları ile çocuklara yönelik karate kursu düzenlendiği ifade edilmiştir. Seracılık dışındaki kurslar, Halk Eğitim Merkezinden gelen öğretmenler tarafından verilirken, seracılık kursu için Yağlı Tohumlar Araştırma Enstitüsü tarafından eğitici görevlendirilmektedir.
52. Merkezde 20.04.2018 tarihinde gerçekleşen devir işleminden sonra açılan kurslarda toplam 317 kursiyere eğitim verildiği ve Merkezde kurulan atölyelerde toplam 8 personelin görev yaptığı belirtilmiştir.
53. Ziyaret sırasında çocukların karate eğitimini çok amaçlı salonda gördükleri, salon içerisinde ailelerin de eğitim esnasında çocuklarını izleyebilmeleri amacıyla sandalyelerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Derslerin her gün olduğu aileler tarafından ifade edilmiştir. İdare tarafından bunların dışında okullarda çocuklara yönelik başka faaliyetlerin de düzenlendiği ifade edilmiştir.
54. Merkezde kalanların güreşe özel bir ilgi göstermesi nedeniyle güreş eğitiminin de verildiği, bu faaliyet için merkez içerisinde alanlar oluşturulduğu ifade edilmiştir.
55. Dikiş-nakış ve örgü kursunda kadınların ürettikleri ürünlerin satışını yaparak aile ekonomisine katkıda buldukları belirtilmiştir.
56. Yetişkinlerin en çok talep gösterdiği Türkçe okuma-yazma kursunun her ay açıldığı ifade edilmiştir.
57. Merkezde bulunan Kur'an kursunda çocuklar okul sonrası Kur'anı Kerim dersleri alabilmektedir. Ziyaret tarihinde 58 çocuk, Kur'an kurslarından faydalanmaktadır. Camiler Kur'an kursları için yeterli olmadığından kurs için ayrı bir alan tahsis edilmiştir.
58. Merkezin birkaç farklı noktasında bulunan basketbol ve voleybol sahalarından gün boyu faydalanılabilmektedir.
59. Merkezde çocuklara yönelik olarak Merkez İdaresi, Kızılay, Milli Eğitim ve Halk Eğitim Müdürlüğü ile koordineli olarak yapılan okuma, boyama, baraj ve açık hava müzesi gezileri ve uçurtma yapma ve uçurma etkinliği gibi etkinlikler düzenlendiği ifade edilmiştir. Psikososyal destek hizmeti personeli ise önceki dönemde dışarıda

çocuklara yönelik etkinlikler düzenlediklerini; ancak hem sorumluluğunun fazla olması hem de gerek duyulan maddi kaynağın olmaması nedeniyle Merkez dışında etkinlik düzenlemeyi artık tercih etmediklerini belirtmişlerdir.

60. Yağlı Tohumlar Araştırma Enstitüsü ve İŞKUR işbirliği ile Merkezin hemen yanındaki serada sebze üretimi yapılmaktadır. Merkezde kalanların çalıştığı seranın eğitici Yağlı Tohumlar Araştırma Enstitüsü tarafından görevlendirilmekte, İŞKUR ise eğitici ücretlerini ve katılımcıların günlük zaruri giderlerini karşılamaktadır. Bu kapsamda 8000 m²'lik sera alının 70000 m²'sinde organik tarım faaliyetleri yapılmaktadır. Seracılık yapanlara sertifika verilmekte, elde edilen ürünlerin %60'ı Merkezde kalanlara dağıtılmaktadır.

f) Dış Dünya ile İletişim, Ziyaret ve Ailelerle Etkileşim

61. Merkezde kalanların gün içinde Merkezden çıkmaları ve Merkeze girmeleri mümkündür. Merkeze giriş-çıkış işlemi Merkezde barınanlar için Merkez idaresi tarafından düzenlenen barkod sistemli kamp kimliği ile sağlanmaktadır. Merkez kapıları saat 6.00'da açılmakta 22.00'da kapanmaktadır. Merkezde kalan erkeklerin yaklaşık %80'i merkez dışında çalışmaktadır. Düzenli çalışmayan erkekler ise mevsimlik işçi olarak zeytin, fıstık ve turp toplama işlerinde çalışmaktadır. İş durumu veya başka bir mazeret nedeniyle 22.00'dan sonra giriş yapmak durumunda olanlar durumlarını İdareye bildirdikleri takdirde Merkeze daha geç saatlerde girmelerine olanak tanınmaktadır. Merkeze günlük giriş-çıkış sayısının 20.000'i bulduğu ve birden fazla giriş-çıkış yapmanın mümkün olduğu belirtilmiştir. Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi ve İşletilmesi Hakkındaki Yönerge uyarınca mazeret bildirmeksizin 6 ay içinde 15 günden fazla Merkeze gelmeyenlerin kaydı silinebilmektedir.
62. Merkezde kalanların en çok yakındığı konu Merkezde kalmayan aile fertlerinin kendilerini ziyarete geldiklerinde konteynerlerinde onları misafir etmelerine izin verilmemesi olmuştur. Merkezde kalanlar ve ziyaretçiler, Merkezin girişinde ziyaret için ayrılan bölümde 3-4 saat görüşebilmektedirler. Merkezde kalanlar engelli ve yaşlı kişilerin de ziyaretçileriyle görüşebilmek için Merkezin girişinde bulunan görüşme

yerlerine gitmesi gerektiğini belirtmiş ve bu durumdan duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir. İdare ile yapılan son görüşmede ziyarete ilişkin bu hususla ilgili bilgi alınmıştır. İdare daha önceden Merkezde kalanların konteynerlerinde misafirlerini ağırlamalarına izin verildiğini; ancak bazı Merkezlerde bu durumdan kaynaklanan karışıklıklar olduğu için, bu durumun 15 Ekim 2018 tarihli “Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi ve İşletilmesi Hakkındaki Yönerge”nin 30. Maddesi ile yeniden düzenlendiğini belirtmiştir. Söz konusu hükme göre: “(1) Önceden geçici barınma merkezi yönetimine bilgi verilmesi kaydıyla geçici barınma merkezlerinde barınan kişilerin yakınlarıyla, avukatıyla, yasal temsilcisiyle ve noterle görüşmelerine izin verilebilir. Görüşmeler, barınan kişilere ait konteyner/çadır ve sosyal kullanım alanları dışında oluşturulacak bir ziyaret alanında gerçekleştirilir. (2) Geçici barınma merkezlerindeki ziyaret saatleri, geçici barınma merkezi yönetimi tarafından belirlenir ve belirlenen saatlerde geçici barınma merkezini terk etmeyenler hakkında gerekli işlemler uygulanır. (3) Geçici barınma merkezinde yatılı ziyarete izin verilmez.” İdare Merkezde kalanların ziyaretçilerine de bu kapsamda işlem yapıldığını belirtmiştir. Bununla birlikte, il dışından gelen yatılı misafirler için özel olarak Merkezde kalanların ikamet ettiği alanın dışında Merkez sınırları içinde kurulmuş olan misafirhane bulunmaktadır.

63. Ziyaret heyeti tarafından da görülen misafirhane olarak oluşturulan konteyner, içlerinde ranza tipi 4 yatak bulunan, 4 odadan oluşmaktadır. Misafirhaneye saat 8.00 ila 17.00 saatleri arasında giriş yapılabildiği, misafirlerin 3 güne kadar burada kalabildikleri, misafirhaneye kabul işleminin kimlik kontrolüyle yapıldığı belirtilmiştir.
64. İdare, Merkezde kalanların akraba ziyareti, cenaze, nişan, düğün ve merasimlerini Merkez idaresi tarafından kurulan sosyal tesislerde gerçekleştirdiklerini; bu tür faaliyetler için görüşme salonu bulunduğunu ifade etmiştir.

g) Kırılgan Gruplar

65. Dezavantajlı, hassas ya da özel ihtiyaçları olan gruplar olarak da tanımlanan kırılgan gruplar genellikle toplumdaki diğer insanlara kıyasla daha zayıf bir konumda bulunan, korunmaya ve desteğe ihtiyaç duyan, istihdam, eğitim, sağlık, politika gibi hayatın

farklı alanlarına katılmakta zorlanan, dezavantajlı konumu nedeniyle toplumdan dışlanan ve ayrımcılığa maruz kalma riski altında bulunan kişileri içermektedir. Bu kapsamda Merkezde yaşayan engellilerin kendileri için özel olarak tasarlanmış konteynerlere yerleştirildiği gözlemlenmiştir.

66. Fiziksel engelli bireyler için Merkezde gerekli düzenlemelerin yapıldığı, konteynerlerin girişine ve sağlık merkezi gibi alanlara rampaların konulduğu ve engelli konteynerlerinde bulunan tutamaçlar vasıtasıyla tuvaletlerin ve banyoların erişilebilirliğinin sağlandığı gözlemlenmiştir. Fiziksel engeli olan kişilere tekerlekli sandalyelerin dağıtımını vatandaşlar ve dernekler tarafından yapılan şartlı bağışlar kapsamında İdare tarafından imkânlar ölçüsünde yapılmaktadır.

g) Personel

67. Merkezde 16 büro personeli, 42 temizlik personeli, 7 teknik personel, 9 itfaiye personeli, 112 güvenlik personeli, 5 şoför, 1 tercüman, 1 imam, 2 sosyal çalışmacı, 1 çocuk uzmanı, 1 dâhiliye uzmanı, 4 pratisyen hekim, 1 kadın doğum uzmanı, 1 diş doktoru, 11 hemşire ve 9 hasta yönlendirme personelinin görev yaptığı ifade edilmiştir.
68. Merkezde görev yapmakta olan tüm personellere iş sağlığı ve güvenliği eğitimi ile yangın eğitimi verilmiştir. Ayrıca güvenlik personellerine İl Emniyet Müdürlüğüne bağlı Özel Güvenlik Büro Amirliğince özel güvenlik eğitimi verilmiştir.
69. İdare, son bir yıl içerisinde işkence ve kötü muamelede bulunduğu iddiasıyla hakkında işlem başlatılan personel olmadığını belirtmiştir.
70. Merkezin dış güvenliği jandarma, iç güvenliği ise güvenlik personeli tarafından sağlanmaktadır. Merkezde 112 adet güvenlik personeli bulunmakta olup güvenlik görevlilerinden bir kısmı Merkezde devriye gezerken bir kısmı da güvenlik kulelerinde nöbet tutmaktadır.
71. Merkezin 20.04.2018 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne devrinden sonra kayıtlı 15 adli vaka yaşandığı; bunların kaçak sigara satışı, taksirle yaralama ve hırsızlık gibi olaylar olduğu; ancak ölümle sonuçlanan adli vakanın bulunmadığı ifade edilmiştir.

72. Yangın güvenliği bakımından Merkezde İtfaiye Hizmet Bürosu ile 1 itfaiye aracı bulunmakta, 9 personel görev yapmaktadır. Ayrıca her konteynerin girişinde birer yangın tüpü bulunmaktadır. Merkezde kalanlara da yangın tüpünün nasıl kullanılacağına dair eğitim verildiği ve küçük çaplı yangınların bu şekilde önüne geçilebildiği; gerekli durumlarda itfaiyenin en kısa süre içinde müdahale edebildiği ifade edilmiştir.

C. TAVSİYELER

C.1. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler

73. Yapılan görüşmelerde, Merkezde kalanların her fırsatta memnuniyetlerini dile getirmeleri, Merkezin fiziksel koşullarının oldukça iyi olması, çalışma imkânlarının bulunması, engellilere yönelik erişilebilirlik düzenlemeleri ve evde bakım hizmetleri, mobil kanser tarama cihazının Merkezde kalanlara hizmet vermesi, soğuk havalarda çocuklara yaptırılan faaliyetler ile Merkez idaresi ve personelin özverili çabaları iyi uygulama örnekleri olarak değerlendirilmiştir.

74. UNHCR, Olağanüstü Haller El Kitabında silahlı çatışmaların ve olağanüstü durumların bireysel, ailesel ve toplumsal düzeyde çok çeşitli sorunlara yol açtığını, mültecilerin ve benzer statüdeki kişilerin önemli ölçüde farklı şekillerde kayıp, acı, parçalanma ve şiddeti deneyimlediğini, bu durumdan ruh sağlıklarının ve psikososyal iyilik hallerinin etkilendiğini ve ruh sağlığı problemlerine karşı kırılganlıklarının arttığını ifade etmektedir. UNHCR, psikososyal desteğe ihtiyaç duyan mültecilerin bu desteğe erişememesi durumunda, kişinin baş etmekte zorlandığı stresin yol açabileceği sorunları göz önünde bulundurarak, psikososyal destek hizmetlerinin sağlanmasına önem vermektedir.² Bu çerçevede psikososyal destek hizmetleri biriminde psikolog ve rehber öğretmen gibi alanda uzman kişilerin görevlendirilmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

75. Öte yandan, Birleşmiş Milletler, Mülteci İşlemleri İçin Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Programlaması Konusunda Operasyonel Rehber'de

² Bkz: <https://emergency.unhcr.org/entry/221630/mental-health-and-psychosocial-support>.

şiddetli veya karmaşık zihinsel bozuklukları olan kişilerin yönetimi ve birinci basamak sağlık personeli için rehberlik ve destek sunmak üzere bir akıl sağlığı uzmanının kamplarda bulunması gerektiği belirtilmektedir.³ Bu doğrultuda Merkezde en azından haftanın belirli günleri olmak üzere bir psikiyatrist görevlendirilmesinin Merkezde kalanların akıl ve ruh sağlıkları açısından faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

76. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28'nci maddesi çocuğun eğitim hakkını güvence altına almıştır. Sözleşme'nin 23'üncü maddesine göre ise, *“Taraflar devletler zihinsel ya da bedensel engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul eder.”* Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 24' üncü maddesi de engellilerin eğitim hakkını güvenceye almaktadır. BM Engelli Hakları Komitesi, silahlı çatışma dönemlerinin kapsayıcı eğitim⁴ hakkına orantısız bir etkide bulunduğunu ifade ederken özellikle engelli çocukların başkalarıyla eşit koşullarda eğitim hakkının sağlanması gerektiğini ve olağanüstü durumlarda engelli bireylere eğitim verilmesine gerek olmadığı gerekçesiyle eğitim kurumlarına erişiminin engellenmemesi ve makul düzenleme yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (CRPD/C/GC/4, §14). Bu çerçevede, kapsayıcı eğitim ilkeleri de göz önünde bulundurularak engel durumu orta ve ağır düzeyde olan çocukların da özel gereksinimlerine uygun bir eğitim programından faydalanması gerektiği değerlendirilmektedir.

77. Merkezde personele insan hakları bağlamında özel bir eğitim verilmemektedir. Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge'nin 18'inci maddesine göre *“Geçici barınma merkezlerinde görev yapan personele iletişim, stres yönetimi, kültürel duyarlılık ve geçici koruma altında bulunanların hak ve yükümlülükleri konusunda hizmet içi eğitim verilebilir.”* Bu kapsamda personele yönelik hak temelli yaklaşımı esas alan bir eğitim programının hazırlanmasının temel

³ Operational Guidance Mental Health & Psychosocial Support Programming for Refugee Operations, UNHCR, 2013, s. 43.

⁴ UNESCO kapsayıcı eğitimi, *“öğrenenlerin farklı gereksinimlerine, onların eğitime, kültüre ve topluma katılımını artırarak ve eğitim sisteminin içindeki ayrımcılığı azaltarak cevap verme süreci”* olarak tanımlamaktadır.

Bkz. <http://unesco.org.pk/education/icfe/resources/res41.pdf>

hak ve özgürlüklerin korunmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

78. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 31'inci maddesinde “*Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.*” hükmü bulunmaktadır. Bu kapsamda öğrencilerin ders giriş çıkışlarında ve ders aralarında vakit geçirmeleri için ayrılan okul bahçesinde yeşil bir alan oluşturulması ile iklim şartları göz önünde bulundurulduğunda özellikle yaz döneminde çocukların dinlenebileceği üstü kapalı banklar ile oyun parkının bulunması çocukların dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirmeleri için uygun bir ortam sunacaktır.
79. Merkezde kalanların içme suyunun güvenilirliğinden şüphe ettikleri ve musluklardan su içmekten imtina ettikleri göz önünde bulundurularak Osmaniye Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü'nün su analiz raporu çerçevesinde, uygun araçlarla içme suyunun sağlık açısından herhangi bir tehdit oluşturmadığı konusunda Merkezde kalanların bilgilendirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.
80. Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin “Tanımlar” kenar başlıklı 2'nci maddesi ile 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun “Tanımlar” kenar başlıklı 2'nci maddesinin (i) bendinde “makul düzenleme⁵” kavramı yer almaktadır. Bu çerçevede birçoğu engelli olan yaşlılar ile diğer engelli bireylerin görüşme alanına erişim konusunda yaşadıkları sıkıntılar göz önünde bulundurularak söz konusu kişilerden görüşme alanına gidebilecek ve öngörülen ziyaret süresini geçirebilecek durumda olanları götürmek üzere makul düzenlemelerin yapılması; görüşme alanına gitmesi ve burada öngörülen ziyaret süresini geçirmesi mümkün olmayanlar açısından ise görüşmecilerin konteynerlere kabulü yönünde istisnai bir düzenlemenin Yönerge'ye eklenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

⁵ Buna göre makul düzenleme, “*engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.*”

